

AIHS MD. 5/3 BAĞLAMINDA DERHAL HÂKİM ÖNÜNE ÇIKARILMA VE MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKI*

Gökçe SERİM**

“Biri, iftira atmış olacaktı Josef K. 'ya.

Çünkü bir sabah, durup dururken tutuklandı.”¹

ÖZ

Özgürlük ve güvenlik hakkı, hemen tüm diğer temel hak ve özgürlükler gibi, insanların büyük mücadeleleri sonucunda kazanılmış ve bugün, vazgeçilmez olma sıfatını edinmiştir. Özgürlük hakkı ile güvenlik hakkı, esasında farklı nitelikte olsalar da dengede bulunduklarında, birbirlerini tamamlarlar ve gerektirirler. Kendine özgü bu durum nedeniyle bu iki hak, belli ulusal ve uluslararası düzenlemeler çatısında, bütünleşik bir biçimde karşımıza çıkar.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 5, özgürlük ve güvenlik hakkını tüm insanlar için tanınmasının akabinde, çeşitli sınırlamalar belirlemiştir. Bunlardan biri, kişinin suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunması halinde ya da suç işlemesini yahut suçu işledikten sonra kaçmasını önlemek amacıyla yakalanması ve tutulmasıdır. Bu durumu istisna ve dolayısıyla hukukî kabul eden Sözleşme, bu konumdaki kişilere belli haklar tanımıştır. Çalışmamızın konusunu oluşturan bu haklar; bu kişilerin, derhal bir hâkim veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış bir kamu görevlisi karşısına çıkarılmaları, teminata bağlı olmaksızın ya da teminatla salıverilmeleri yahut tutuklanmaları halinde, makul süre içerisinde yargılanmalarıdır.

Bu çalışmada, konu bütünlüğünün sağlanması açısından, öncelikle, özgürlük ve güvenlik hakkı ile bunu düzenleyen AIHS md. 5'e ilişkin genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın esas konusunu, AIHS md. 5/3 oluşturmaktadır. Bu fıkra da AIHS md. 5/1(c)'ye atıf vermektedir. Dolayısıyla çalışmada, AIHS md. 5/1(c) tek başına ele alınmış; ardından, AIHS md. 5/3'te yer alan kavramsal unsurlar tek tek irdelenmiştir. Avrupa insan hakları hukukunun, bir içtihat

* Makalenin düzeltilmesinde sağladığı katkılar için sevgili hocam Prof. Dr. Türkan YALÇIN'a teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışma, 24.05.2024 tarihinde Asos 10. Uluslararası Hukuk Sempozyumu'nda tarafımca sunulan “*AIHS md. 5/3 Bağlamında Derhal Hâkim Önüne Çıkarılma Hakkı ve İlişkili Diğer Haklar*” başlıklı bildirinin genişletilmiş ve güncellenmiş halidir. Bildirinin özet metni için bkz. https://kongre.akademikiletisim.com/files/asos2024/asoshukuk10_salon2_program.pdf, (Erişim Tarihi: 28.03.2025).

** Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı, serimgokce@gmail.com, ORCID 0000-0002-5900-5282.

¹ Franz Kafka, *Dava*, çev. Kamuran Şipal, 11. baskı, (İstanbul: Cem, 2005), 5.

hukuku olması nedeniyle temel kaynak olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özgürlük ve güvenlik hakkı, derhal hâkim önüne çıkarılma hakkı, makul sürede yargılanma hakkı, adlî yetkiyi haiz kamu görevlisi, tutulma.

RIGHT TO BE BROUGHT PROMPTLY BEFORE A JUDGE AND ENTITLED TO TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME IN THE CONTEXT OF ECHR ART. 5/3

ABSTRACT

Right to liberty and security, like almost all other fundamental rights and freedoms, has been achieved as a result of the great struggles of people and has today acquired the status of an essential fundamental right. Right to liberty and right to security are essentially two different rights; but they are rights that provide and require each other, as long as they are in balance. Due to this unique situation, these two rights appear as an integrated fundamental right under certain national and international regulations.

Article 5 of the European Convention on Human Rights, after recognising right to liberty and security for everyone, sets out a number of exceptions. One of the cases is lawful arrest or detention of a person on reasonable suspicion of having committed an offence or in order to prevent her or him from committing an offence or from fleeing after committing an offence. The Convention, which recognises this situation as an exception and therefore legal, has granted certain rights to persons in this position. These rights, which constitute the subject matter of our study, include right to be brought promptly before a judge or other officer authorised by law to exercise judicial power, to be released without or with a guarantee or, if arrested, to be tried within a reasonable time.

In this study, in order to ensure the integrity of the subject matter, firstly, general information about right to liberty and security and ECHR art. 5, which deals with this right, is given. The main subject of this study is ECHR art. 5/3. This paragraph makes a reference to ECHR art. 5/1(c). For this reason, ECHR art. 5/1(c) is analysed in particular, and then the elements of ECHR art. 5/3 are examined one by one. Since European human rights law is a case law, the judgements of the European Court of Human Rights have been taken as the main source.

Keywords: Right to liberty and security, right to be brought promptly before a judge, entitled to trial within a reasonable time, public official with judicial authorisation, detention.

GİRİŞ

Bireyin, toplum içerisinde sahip olduğu hareket sahası, bağımsızlık alanı onun özgürlük hakkını oluşturur.² Bu alanda, bireyin özgürce hareket edebilmesi için, güvenli bir ortama ihtiyacı vardır. Bu nedenle, özgürlük hakkının kullanılabilmesi adına, güvenlik hakkı, araçsal bir nitelik arz eder.³ Dolayısıyla bu iki hak, bağlantılı olduklarından, beraber anılırlar.⁴ Özgürlük ve güvenlik ifadeleri, çok daha farklı ve felsefî anlamlar barındırıyor olmalarına rağmen; bu bütünleşik hakkın temel amacı, devletin, bireylere keyfî müdahalede bulunmasını engellemek ve bu şekilde, güvenli ve özgür bir yaşam alanı sağlamaktır.

Özgürlük ve güvenlik hakkının, tüm diğer hak ve özgürlüklerin temelini oluşturduğu kabul edilir.⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, demokratik bir devlet bakımından, Sözleşme içinde yer alan en önemli hakkın, özgürlük ve güvenlik hakkı olduğunu ifade etmektedir.⁶ Esasen, Sözleşme’de yer alan; yaşam hakkı, işkence yasağı, ifade özgürlüğü gibi haklar karşısında, özgürlük ve güvenlik hakkının daha pasif bir nitelik arz ettiği düşünülebilir. Bununla birlikte, konuya daha ayrıntılı bakıldığında, özgürlük hakkını güvenli bir şekilde kullanamayan kimsenin, demokratik bir biçimde yaşama hakkının olduğunu ya da ifade özgürlüğünü kullanabileceğini söylemek güçtür. Benzer şekilde, özgürlük ve güvenlik hakkı sağlandığı müddetçe, kişilerin, işkence ve kötü muamele görme riskleri de azalacaktır.

Bu önemine binaen, özgürlük ve güvenlik hakkı, çeşitli uluslararası anlaşmalarla düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi,⁷ Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme⁸ ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, özgürlük ve güvenlik hakkını kabul etmiştir. Bu çalışmada, yalnızca, AİHS’te kaleme alınan özgürlük ve güvenlik hakkı incelenecektir.

² İbrahim Ö. Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku I İnsan Hakları Genel Kuramına Giriş*, (Ankara: İmge, 2013), 12.

³ Mustafa Erdoğan, *Özgürlük, Hukuk ve Demokrasi*, (Ankara: Siyasal, 2018), 51.

⁴ İbrahim Şahbaz, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Kişi Özgürlük ve Güvenliği”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 55, (2004): 202; Ali Tanju Sarıgül, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Kişiyi Tanınan Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*, (Ankara: Seçkin, 2013), 32.

⁵ Şeref Gözübüyük, Feyyaz Gölcüklü ve Abdurrahman Saygılı, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi*, (Ankara: Turhan, 2019), 221.

⁶ De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika [BD], B. No: 2832/66, 2835/66, 2899/66, 18.06.1971, § 65; H. L./Birleşik Krallık [BD], B. No: 45508/99, 05.10.2004, § 90; Stanev/Bulgaristan [BD], B. No: 36760/06, 17.01.2012, § 11; Karaca/Türkiye [BD], B. No: 25285/15, 20.06.2023, § 87, <https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}}>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁷ Madde 3

“Herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır.”

⁸ Madde 9/1

“Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı vardır. Hiç kimse keyfî olarak yakalanamaz ve tutuklanamaz. Hiç kimse kanunun tayin ettiği sebeplere ve usule uygun olmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.”

Özgürlük ve güvenlik, bir hak olarak AİHS'te tanındıktan sonra, bu hakka dokunulabilecek istisnaî haller ile bunların nasıl ve hangi şartlarda gerçekleştirileceği sınırlı olarak sayılmıştır. Akabinde, bu kişilerin sahip olduğu haklar belirlenmiştir.⁹

AİHS md. 5; “1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;

b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;

d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması;

e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması;

f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.

3. İşbu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili

⁹ Ulaş Karan, “Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı” içinde *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme*, (İstanbul: Beta: 2013), 179.

salıverilmesi; eğer tutuklanması gerekiyorsa, tutukluluğunun makul süre boyunca devam edebileceği düzenlenmiştir.

Maddenin dördüncü fıkrası, *habeas corpus* ilkesini düzenlemektedir.²⁰ *Habeas corpus*, ceza muhakemesi sürecinin en başında²¹ hukuksuzlukların doğmasını veya uzun süre devam etmesini engellemek amacıyla, AİHS md. 5/3'ten bağımsız olarak, yetkili mercie başvurma hakkını kişilerin kendilerine tanıyan bir haktır.²²

Maddenin son fıkrası, maddede sayılan durum ve şartlara aykırı şekilde yakalanan veya tutulan herkes için devletlere tazminat sorumluluğu yüklemiştir.²³

Bu çalışmada, özgürlük ve güvenlik hakkının, suç şüphesi nedeniyle yakalanma ve tutulma istisnasının, adli merci önüne taşınma sürecini ele alan AİHS md. 5/3 incelenmiştir. Bu madde, AİHS md. 5/1(c)'deki hallere özgü olduğu için öncelikle bu bendin şartları genel olarak ele alınmıştır. Ardından, AİHS md. 5/3, ceza muhakemesi süreçlerine uygun olarak iki temel başlığa ve bu başlıklar da ayırıcı unsurlarına bölünmek suretiyle incelenmiştir. Avrupa insan hakları hukukunun, bir içtihat hukuku olması nedeniyle temel kaynak, AİHM kararları olmuş; çalışmanın yapısı, kararlarda oluşturulan temeller üzerine kurulmuştur.

Çalışmanın amacı, AİHS md. 5/3'ün ve bunun atıf verdiği md. 5/1(c)'nin nasıl yorumlanması gerektiğini, konuya ilişkin AİHM kararlarından yakalamaktır. Dolayısıyla, bu iki düzenleme, çalışmanın çerçeve hükümleri olarak sabitlenerek; ayrıntılı literatür taramasından doğan genel tanımlamalar yapmaktan ziyade, karar incelemesine ağırlık verilmiştir. Bu amaçla, Mahkeme'nin bu konuda verdiği kararlar, eskiden güncelle doğru olmak üzere titizlikle araştırılmıştır. Çalışmanın konusu, AİHM içtihatları ile sınırlandırılmış olup; kararların Türk hukukuna yansımaları, çalışmanın kapsamını aşırı genişleteceği ve hareket noktasından uzaklaşmaya sebep olacağı için yalnızca çok önem arz eden kesişim noktaları vurgulanmakla yetinilmiştir.

AİHS md. 5/3 ve atıf yaptığı md. 5/1(c), tutulma, hâkim veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış kamu görevlisi, derhal, makul süre gibi mercik altına alınması gereken

²⁰ *Chahal/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 24414/93, 15.11.1996, § 132, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

²¹ Larry W. Yackle, "Explaining Habeas Corpus", *New York University Law Review*, c. 60, no. 6, (1985), 998.

²² Metin Feyzioğlu, "Anglo Sakson ve Anglo Amerikan Hukuk Düzenlerinde Habeas Corpus Kurumu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 44, no. 1-4, (1995), 668.

²³ *Vachev/Bulgaristan* [BD], B. No: 42987/98, 08.07.2004, § 78, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

kavramları bünyesinde barındırmaktadır. Bu kavramlar, incelenmekte olan hakların unsurlarıyla iç içe geçmiş vaziyettedir. Bu nedenle, çalışmada ele alınan hakların içeriği belirlenirken, AİHM içtihatlarında da olduğu gibi, maddede yer alan önemli kavramların incelenmesi yöntemi tercih edilmiştir.

I. AİHS MD. 5/1(C) UYARINCA YAKALANMA VE TUTULMA

Hem AİHS md. 5/1(c)'de hem de AİHS md. 5/3'te, *yakalama* ve *tutulma* ifadeleri kullanılmıştır. *Yakalama*, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmiş,²⁴ belli şartlar altında gerçekleştirilebilen bir koruma tedbiriyken; *tutulma*, Kanun'da mevcut bir koruma tedbiri değildir. Bu nedenle, tutulma ifadesi üzerinde ayrıca durulması gerekmektedir.

AİHS md. 5'e paralel biçimde düzenlenen, Kişi Hürriyeti ve Güvenliği hakkına ilişkin Anayasa md. 19'da²⁵ *yakalanma* ve *tutuklanma* ifadeleri kullanılmıştır. Anayasa md. 19/5'te;

²⁴ Madde 90

“(1) Aşağıda belirtilen hâllerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

a) Kişiye suçu işlerken rastlanması.

b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması.

(2) Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhal başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler.

(3) Soruşturma ve kovuşturması şikâyeteye bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikâyeteye bağlı değildir.

(4) (Değişik: 25/5/2005 – 5353/7 md.) Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiyi kanunî haklarını derhal bildirir.

(5) (Değişik: 25/5/2005 – 5353/7 md.) Birinci fıkraya göre yakalanıp kolluğa teslim edilen veya ikinci fıkra uyarınca görevlilerce yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi verilerek, emri doğrultusunda işlem yapılır.

(6) Yakalama emrine konu işlemin yerine getirilmesi nedeniyle yakalama emrinin çıkarılma amacının ortadan kalkması durumunda mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından yakalama emrinin derhal iadesi istenir.”

²⁵ Madde 19

“Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

yakalanan veya tutuklanan kişinin, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi konusunda gerekli süreye dair bir belirleme yapılmıştır. Bunun yanında, yasama dokunulmazlığına ilişkin Anayasa md. 83'te,²⁶ tutuklama ve tutulma ifadeleri ayrı ayrı kullanılarak; milletvekillerinin, tutulamayacağından ve tutuklanamayacağından bahsedilmiştir.

Tüm bunlar beraber değerlendirildiğinde tutulmanın, tutuklama koruma tedbiri anlamına gelmediği; konumuz kapsamında, yakalama ve/veya Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu uyarınca kolluğun yetkisinde bulunan durdurma²⁷ eylemlerinden sonra gerçekleştirilen fiilî bir durumu ifade ettiği kabul edilmelidir.

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal ve savaş hallerinde uzatılabilir.

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.”

²⁶ **Madde 83/2**

“Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.”

²⁷ **Madde 4/A**

“Polis, kişileri ve araçları;

a) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,

b) Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,

c) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,

ç) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek amacıyla durdurabilir.

Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebin bulunması gerekir. Süreklilik arz edecek, fiilî durum ve keyfîlik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapılamaz.

Polis, durdurduğu kişiye durdurma sebebini bildirir ve durdurma sebebine ilişkin sorular sorabilir; kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini isteyebilir.

Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz.

Durdurma sebebini ortadan kalkması halinde kişilerin ve araçların ayrılmasına izin verilir.

Polis, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla gerekli tedbirleri alabilir. Bu amaçla kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez. (Ek cümleler: 27/3/2015-6638/1 md.) Ancak, el ile dıştan kontrol hariç, (İptal ibare: Anayasa Mahkemesinin 4/5/2017 tarihli ve E.: 2015/41, K.: 2017/98 sayılı Kararı ile) (...) Kolluk amirinin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Bu fıkra kapsamında yapılan araç aramalarına ilişkin olarak kişiye, arama gerekçesini de içeren bir belge verilir.

Bu Kanun ve diğer kanunların verdiği görevlerin yerine getirilmesi sırasında, polis tarafından gerekli işlemler için durdurulan kişiler ve araçlarla ilgili hükümler saklıdır.

Mahkeme, metnin orijinal dilinde kullanılan *arrest* ve *detention* kelimelerinin, bir kimsenin özgürlük ve güvenlik hakkının fiziksel olarak ihlal edildiği her durumu içine alacak kadar geniş anlamda kullanıldığını ve AİHS md. 5/1(c) ile md. 5/3'ün, yalnızca yakalama ve tutuklama koruma tedbirleri ile sınırlı olmayıp; kişilerin rızaları hilafına tutulmalarına sebep olabilecek her türlü fiile ilişkin olduğunu kabul etmektedir.²⁸ Dolayısıyla esasen, bu konu kapsamında kullanılan tutuklama ve tutulma ifadeleri, içeriksel bazda bir değişiklik doğurmamaktadır.²⁹

Türk hukukunda, tutukluluk yalnızca hâkim kararıyla gerçekleştirilir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde AİHS md. 5/1(c) uyarınca, tutuklama ifadesini kullanmak kulağa yanlış gelmektedir. Benzer şekilde, AİHS md. 5/3'e göre de yalnızca, makul sürede yargılanma bakımından tutukluluk ifadesini kullanmak uygun düşmektedir. Esasen konu, Türk hukukunu aşan biçimde incelendiği için bu durumun göz ardı edilmesi mümkündür. Bununla birlikte biz, çalışmamızda anlam karmaşıklığı yaratmamak adına, uygun düşen yerlerde yakalama ve tutulma ile tutuklanma ifadelerini kullanmayı tercih ettik.

AİHS md. 5/3, fıkranın doğrudan göndermesi sebebiyle salt AİHS md. 5/1(c)'de öngörülen durumlara özgü olarak uygulanabilecektir; bunun dışındaki hallere uygulanması söz konusu değildir.³⁰

Polis, görevini yerine getirirken, kendisinin polis olduğunu belirleyen belgeyi gösterdikten sonra, kişilere kimliğini sorabilir. Bu kişilere kimliğini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir.

Belgesinin bulunmaması, açıklamada bulunmaktan kaçınması veya gerçeğe aykırı beyanda bulunması dolayısıyla ya da sair surette kimliği belirlenemeyen kişi tutularak durumdan derhal Cumhuriyet savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılincaya kadar gözetim altına alınır ve gerekirse tutuklanır. Gözetim altına ve tutuklamaya karar verme yetkisi ve usûlü bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır.

Kimliğinin tespiti amacıyla tutulan kişiye, kimliği tespit edildikten sonra ve talepte bulunması halinde, bu amaçla tutulduğuna ve tutulma süresine dair bir belge verilir. Kişinin kimliğinin belirlenmesi durumunda, bu nedenle gözetim altına alınma veya tutuklanma haline derhal son verilir.

Nüfusa kayıtlı olmadığı için kimliği tespit edilemeyen kişilerin nüfusa kayıtlarının temini için gerekli işlemler yapıldıktan sonra, 5 inci maddeye göre fotoğraf ve parmak izi tespit edilerek kayda alınır.

Kimliği tespit edilemeyen kişinin yabancı olduğunun anlaşılması halinde, 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılır."

²⁸ *Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], B. No: 16483/12, 15.12.2016, § 88; *Engel ve diğerleri/Hollanda* [BD], B. No: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 08.06.1976, § 58, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025); Karan, "Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı", 180; Uğur Eriş, "İç Hukukta AİHS'in 5. Maddesine İlişkin Gelişmeler" içinde *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı Sempozyumu*, (Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2004), 287; Osman Doğru ve Atilla Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 1*, (İstanbul: Legal, 2016), 366, dipnot 1.

²⁹ Bkz. Şahbaz, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Kişi Özgürlük ve Güvenliği," 209; Tolga Şirin, *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 1*, (Ankara: Avrupa Konseyi, 2018), 99.

³⁰ *De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika* [BD], B. No: 2832/66, 2835/66, 2899/66, 18.06.1971, § 71; *Quinn/Fransa* [BD], B. No: 18580/91, 22.03.1995, § 53, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025); Dilaver Nişancı, "AİHM Kararları Işığında Özgürlük ve Güvenlik Hakkı (AİHS

Bentte geçen *suç* ifadesine Mahkeme, kanunla kurulmuş bir adlî merci tarafından verilen, özgürlüğü bağlayıcı nitelikteki cezaya yol açan tüm suçların dahil olduğunu kabul etmektedir. Mahkeme'ye göre, bu konuda suçun niteliği bir önem arz etmemektedir. Bu doğrultuda, bahsi geçen kapsamda olduğu müddetçe Mahkeme, askerî disiplin suçlarını da bende dahil olarak değerlendirmektedir.³¹

Bir suçun mevcut olduğu hallerde, AİHS md. 5/1(c) açısından, yakalama ve tutma fiilleri için gerekli olan ilk koşul, ulusal hukuka uygunluktur. Buna göre, bu fiillerin, öncelikle ulusal hukuka uygun şartlarda yapılmış olması gerekir. Bununla birlikte, mevcut ulusal hukukun da Sözleşme'de yer alan ilkelere, hukukun üstünlüğü ilkesi kapsamında uygun olması gerekir.³² Dolayısıyla, yakalama ve tutma için, Sözleşme'nin kabul ettiği kapsamda makul gerekçeler bulunmalı; bir diğer deyişle, gereklilik bulunmalı, keyfilik söz konusu olmamalıdır.³³

Mahkeme'ye göre, bentte kullanılan makul gerekçe ifadesi, nesnel bir gözlemciyi iknaya yeterli bilgi ve belgelerin varlığı durumunda söz konusu olur. Bunun değerlendirmesi yapılırken, somut olayın bütün şartları gözden geçirilmek suretiyle sonuca varılacaktır.³⁴ Bununla birlikte Mahkeme, AİHS md. 5/1(c)'nin, yetkililere, yakalama esnasında suçlamada bulunmak bakımından yeterli delil elde etmiş olma zorunluluğu yüklediği kanaatindedir. Bu noktada aranan şüphe seviyesi ve deliller, muhakemenin sonraki aşamalarında beklenenden daha aşağı düzeydedir.³⁵

m. 5) ve Bu Hakkın İfade Özgürlüğü (AİHS m. 10) ile Amaçta Saptırma Yasağı (AİHM m. 18) Açısından İrdelenmesi", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* c. 26, no. 44, (2021), 54.

³¹ *Engel ve diğerleri/Hollanda* [BD], B. No: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 08.06.1976, § 57-59, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

³² *Dzerkorashvili ve diğerleri/Gürcistan* [BD], B. No: 70572/16, 02.03.2023, § 93; *Mamasakhlisi ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya* [BD], B. No: 29999/04, 41424/04, 07.06.2023, § 420, 421; *Ghazaryan ve Bayramyan/Azerbaycan* [BD], B. No: 33050/18, 05.01.2024, § 99, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

³³ *S., V. ve A./Danimarka* [BD], B. No: 35553/12, 36678/12, 36711/12, 22.10.2018, § 77; *Melia/Gürcistan* [BD], B. No: 13668/21, 07.12.2023, § 111; *Gürcistan/Rusya* [BD], B. No: 39611/18, 09.04.2024, § 50, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

³⁴ *Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 12244/86, 12245/86, 12383/86, 30.08.1990, § 32; *Melia/Gürcistan* [BD], B. No: 13668/21, 07.12.2023, § 110, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

³⁵ *Alparslan Altan/Türkiye* [BD], B. No: 12778/17, 16.04.2019, § 127; *Selahattin Demirtaş/Türkiye* [BD], B. No: 14305/17, 22.12.2020, § 315; *Chikova/Slovakya* [BD], B. No: 615/21, 9427/21, 36765/21, 13.06.2024, § 59, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

görüştürülmeden⁴⁶ kötü muameleye uğratılması riskini en aza indirmek ve uğradıysa bu durumu tespit edebilmek için *derhal* ifadesi dar yorumlanmalı, net ve katı bir zaman kısıtlaması olarak anlaşılmalıdır.⁴⁷

Mahkeme, kötü muamele ve işkencenin, yakalama ve tutmanın ilk aşamalarında daha çok görüldüğünü kabul etmektedir.⁴⁸ Hâkim önüne çıkarılmaksızın tutulan kişinin tutulma süresi uzadıkça, maddî veya manevî şiddet görme ihtimali artacaktır. Dolayısıyla, yakalanan ve tutulan kişilerin, hâkim veya yasayla yetkili kılınmış kamu görevlisi karşısına derhal çıkarılmaları, onların maddî ve manevî bütünlüklerine yönelik kötü muamelelerden korunmalarını amaçlar.⁴⁹

Yakalanan veya tutulan kişilerin hâkim önüne derhal çıkarılması, kişilere yönelik bir kötü muamele mevcutsa bunun tespit edilebilmesini de sağlar.⁵⁰ Zira, gerçekleştirilmiş bir kötü muamele, hâkim önüne derhal çıkarılma halinde tespit edilecek; ancak kişinin tutulma süresi uzadıkça şiddetin izleri geçeceği için kanıtlanabilirliği azalacaktır. Bu açılarından, özgürlük ve güvenlik hakkı, AİHS md. 3⁵¹ uyarınca mutlak olarak yasaklanan işkenceyle mücadele konusunda da büyük önemi haizdir.⁵²

AİHS md. 5/3'te hem *derhal* hem de *makul süre* kavramları kullanılmıştır. İzleyen fıkrada ise *kısa bir süre* ifadesi geçmektedir. Mahkeme, oluşturduğu içtihatlarla, bu terimlerin içini doldurmaya çalışmaktadır. Bir kararında, AİHS md. 5/3'te bulunan derhal ve makul süre ifadeleriyle, AİHS md. 5/4'te geçen kısa bir süre ifadesinin, tam olarak eşdeğer ibareler olmadığını; ancak bunların, benzer kurumlar için getirilmiş eşit derecede geçerli hükümler olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle Mahkeme, bu ibarelere, amaca uygun ve birbiriyle uzlaşan

⁴⁶ *Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015, § 74, <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%7D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁴⁷ *McKay/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006, § 33, <https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%2222:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁴⁸ *Ladent/Polonya* [BD], B. No: 11036/03, 18.06.2008, § 72, 73, [https://hudoc.echr.coe.int/#f{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#f{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

⁴⁹ Şirin, *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*, 166.

⁵⁰ *Kandzhov/Bulgaristan* [BD], B. No: 68294/01, 06.02.2009, § 66, [https://hudoc.echr.coe.int/#f1%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#f1%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁵¹ İşkence yasağı

“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

⁵² Aksoy/Türkiye [BD], B. No: 21987/93, 18.12.1996, § 76; Medvedyev/Fransa [BD], 29.03.2010, B. No: 3394/03, § 118, 120 ve 121, [https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

bir anlam yüklenmesi gerektiği değerlendirilmesini yapmıştır. Mahkeme'ye göre bu ortak anlam, genel olarak *hızlıdır*. Hızlı olma kapsamında düşünüldüğünde bu ifadeler, somut olay şartları göz önünde bulundurulmak kaydıyla, daima, belli ölçüde esneklik barındırırlar.⁵³ Bununla birlikte ne esneklik ne de somut olay özellikleri, hiçbir durumda AİHS md. 5'te tanınan özgürlük ve güvenlik hakkının özüne dokunabilir.⁵⁴

Kabul edilebilir esnekliğe dahil ilk husus, *terör suçlarıdır*. Mahkeme, terör suçlarının, soruşturma ve kovuşturma aşamasında diğer suçlara kıyasla daha özel sorunlar içerdiğini; bu nedenle terör suçlarında, olağan sürelerin uzayabileceğini kabul etmektedir.⁵⁵ Bu doğrultuda, Mahkeme, 48 saatlik olağan gözaltı süresinin, terör suçları bakımından 4 gün olarak düzenlenmesinin anlaşılabilir olduğunu ifade etmektedir.⁵⁶ Bununla birlikte, 4 günün, belirleyici olmakla beraber her durumda, gözaltı için bir kıstas olarak alınmaması gerektiğini; somut olay koşullarına göre, 4 günden daha kısa sürelerin de derhal olmak için gereken makul süreyi aşabileceğini kabul etmektedir.⁵⁷ Benzer şekilde, Mahkeme, teröre ilişkin suçlarda, 4 günü geçen gözaltı süresinin kural olarak, derhal olma sınırını aştığını kabul etmektedir.⁵⁸ Mahkeme, verdiği bir kararda, 4 günlük gözaltı süresinin yalnızca 6 saatlik aşımının, terör suçlarına tanınan esneklik kapsamında olamayacağı değerlendirilmesini yapmıştır.⁵⁹

Yakalanan veya tutulan kişilerin reşit olmamaları halinde, Mahkeme, terör suçları da dahil olmak üzere 3 günü aşan gözaltı süresinin kural olarak AİHS md. 5/3 gereği derhal olma

⁵³ *Koster/Hollanda* [BD], B. No: 12843/87, 28.11.1991, § 24, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁵⁴ *Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, 29.11.1988, § 59, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁵⁵ *Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 14553/89, 14554/89, 25.05.1993, § 58; *Aksoy/Türkiye* [BD], B. No: 21987/93, 18.12.1996, § 78; *Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015, § 85; *Janakieski/Kuzey Makedonya* [BD], B. No: 57325/19, 16291/20, 14.02.2024, § 75, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁵⁶ *Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, 29.11.1988, § 62, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁵⁷ *Oral ve Atabay/Türkiye* [BD], B. No: 39686/02, 23.06.2009, § 23, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁵⁸ *İpek ve diğerleri/Türkiye* [BD], B. No: 17019/02, 30070/02, 02.02.2009, § 36; *Ghazaryan ve Bayramyan/Azerbaycan* [BD], B. No: 33050/18, 05.01.2024, § 105, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁵⁹ *Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, 29.11.1988, § 62, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

şartını sağlamadığına hükmetmiştir.⁶⁰ Şiddet içermeyen bir suçtan yakalanarak, savcının basmakalıp cümlelerine dayalı kaçma şüphesiyle 3 gün 23 saat gözaltında tutulan küçüğün özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir.⁶¹

Özetle, kişiler hakkında terör suçu nedeniyle soruşturma veya kovuşturma yapılması, yetkililere, AİHS md. 5'in sağladığı haklardan ve AİHM'in denetiminden bağımsız bir yetki sağlamamaktadır.⁶² Soruşturma yapan yetkililerin, ortada terör suçu olduğunu düşündükleri her olayda kayıtsız şartsız yakalama veya tutma hakkına sahip oldukları düşünülemez.⁶³

Mahkeme'nin, esneklik kapsamında göz önünde bulundurduğu bir diğer husus, *somut olay şartlarıdır*. Bu kapsamda verdiği bir kararda, hâkim önüne ilk çıkarılma ânına kadar 16 gün devam eden gözaltı süresinin, kural olarak AİHS md. 5/3'e aykırı olduğunu; bununla birlikte, açık denizde gerçekleşen ve hava koşulları nedeniyle kişileri bu süreden önce hâkim önüne çıkarmanın fiziksel olarak imkânsız olduğunu beyan ettiği olayda, somut olay şartları nedeniyle bu sürenin, özgürlük ve güvenlik hakkının ihlalini oluşturmadığını kabul etmiştir.⁶⁴

Benzer bir başka davada Mahkeme, somut olay kapsamındaki hava şartları nedeniyle, hâkim önüne çıkarılma süresinin 6 güne uzamasını istisnâî koşul olarak değerlendirerek, sürenin hukuka uygun olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, aynı olayda 6. günün sonunda, hava koşullarının düzelmesiyle, istisnâî koşulun sona erdiğini ifade ederek, 6. günü takiben 48 saati aşan gözaltı süresini AİHS md. 5/3'e aykırı bulmuştur.⁶⁵

Gözüaltı süresinin, hafta sonuna veya tatile denk gelmesi nedeniyle uzamasını Mahkeme, hakkın ihlali olarak değerlendirmektedir. Gözüaltı süresinin, hafta sonuna denk gelmesi ve görevli hâkim bulunmaması nedeniyle 4 gün devam ettiği olayda Mahkeme, tutulma

⁶⁰ *İpek ve diğerleri/Türkiye* [BD], B. No: 17019/02, 30070/02, 02.02.2009, § 36, <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁶¹ *Kandzhov/Bulgaristan* [BD], B. No: 68294/01, 06.02.2009, § 66, <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁶² *Medvedyev/Fransa* [BD], B. No: 3394/03, 29.03.2010, § 126, [https://hudoc.echr.coe.int/#f1%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#f1%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁶³ Öcalan/Türkiye [BD], B. No: 46221/99, 12.05.2005, § 106, <https://hudoc.echr.coe.int/#f%7B%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁶⁴ *Medvedyev/Fransa* [BD], B. No: 3394/03, 29.03.2010, § 130, [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}, \(Erisim Tarihi: 15.03.2025\).](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}, (Erisim Tarihi: 15.03.2025).)

⁶⁵ *Hassan ve diğ erleri/Fransa* [BD], B. No: 46695/10, 54588/10, 04.12.2014, § 4, [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:{%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22}}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:{%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22}},), (Eriş im Tarihi: 15.03.2025).

sürelerinin, tatil günlerine denk gelmesinin, Sözleşme açısından istisnâî koşul olarak değerlendirilemeyeceğine; gerekirse hafta sonu da çalışacak görevliler bulundurulmasına karar vermiştir.⁶⁶

Daha önce belirtildiği gibi, AİHS md. 5/3'ün atıfta bulunduğu AİHS md. 5/1(c) yalnızca, suç işleyen ve kaçmasından şüphe duyulan kişiler değil; suç işleyeceği konusunda makul şüphe bulunan kişiler bakımından da yakalanma ve tutulma istisnası öngörmektedir. Belirtmek gerekir ki Mahkeme, bu kişilerin tutulabileceği sürenin, suç işlemiş olması nedeniyle tutulan kişilerden çok daha katı değerlendirilmesi gerektiğini; bu kapsamdaki kişilerin tutulabileceği süre bakımından günlerin değil, saatlerin söz konusu olabileceğini vurgulamaktadır.⁶⁷

Mahkeme, yetkililere tanınan makul sürenin, her durumda, yetkililerin sonuna kadar kullanabileceği bir süre olarak anlaşılmaması gerektiğini; bu sürenin, suçla ilgili araştırmanın titizlikle ve en kısa sürede yapılması zorunluluğunu engellemediğini kabul etmektedir.⁶⁸

**B) HÂKİM VEYA YASAYLA ADLÎ GÖREV YAPMAYA YETKİLİ KILINMIŞ
SAİR KAMU GÖREVLİSİ KAVRAMI**

ÂİHS md. 5/3 kişilerin, derhal hâkim önüne çıkmasından değil, hâkim veya yasayla adli görev yapmaya yetkilendirilmiş kamu görevlisi karşısına çıkmasından bahsetmiştir. Sözleşme, böyle bir ayırım yaparak, görevlinin sahip olduğu isim ve konumdan ziyade, niteliğinin önemli olduğunu belirtmeyi amaçlamış ve bu doğrultuda, bahsi geçen görevi yapan kişileri en baştan elemeksizin, yetkilerine göre değerlendirebilmek istemiştir.

Zira Mahkeme bir kararında, Sözleşme’de böyle bir ayırım yapılmış olmasının, bu iki makamın eşdeğer olmadığı anlamına geldiğini; devletlerin, her iki görevliden birini, bu madde kapsamında seçebileceğini, ancak her durumda bu görevlilerin, benzer işlevleri olması gerektiğini belirtmiştir.⁶⁹ Bu işlevlerden en önemlileri, hâkim veya sair kamu görevlisinin,

⁶⁶ Koster/Hollanda [BD], B. No: 12843/87, 28.11.1991, § 25, <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁶⁷ S., V. ve A./Danimarka [BD], B. No: 35553/12, 36678/12, 36711/12, 22.10.2018, § 133, [https://hudoc.echr.coe.int/#f{%22documentcollectionid%22:%22\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#f{%22documentcollectionid%22:%22[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁶⁸ Vassis ve diğerleri/Fransa [BD], B. No: 62736/09, 27.06.2013, § 61, [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

⁶⁹ *Schiesser/İsviçre* [BD], B. No: 7710/76, 04.12.1979, § 27; *Estrikh/Litvanya* [BD], B. No: 73819/01, 18.06.2007, § 116, [https://hudoc.echr.coe.int/#f{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#f{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

yargısal yetkiyi haiz olması, lehte ve aleyhte hususları birlikte inceleyebilmesi, taraflar ile yürütmeden tarafsız ve bağımsız olması ve salıverme yetkisini haiz bulunmasıdır.⁷⁰

AİHS md. 5/1(c) ve AİHS md. 5/3'ün bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekliliğine binaen, Mahkeme, AİHS md. 5/1(c)'de geçen *yetkili adlî merci* ifadesiyle, AİHS md. 5/3'te yer alan *hâkim veya yasayla görevlendirilmiş kamu görevlisi* kullanımının eşdeğer bir anlama sahip olduğunu;⁷¹ adlî merci ifadesinin, diğer ikisinin kısaltılmış bir biçimi olduğunu kabul etmiştir.⁷² Buna göre, hâkim, yasayla yetkilendirilmiş kamu görevlisi veya adlî merci, başka yöntemler uygulayabileceklerdir; fakat her durumda, kesinlikle adlî niteliği haiz bir prosedürün izlenmesi zorunludur.⁷³

Bu bağlamda AİHM'in, hâkim ve mahkemelerin sahip olmasını beklediği özellikleri, yasa tarafından adlî görev yapmaya yetkilendirilmiş kamu görevlisinden de beklediği kabul edilmelidir.⁷⁴ Mahkeme, hâkimlerin, yürütmeden ve taraflardan bağımsız olması gerektiğini yineleyerek;⁷⁵ önüne gelen bir davadaki askerî hâkimin, yürütmeden tam anlamda bağımsız olmaması nedeniyle ihlal kararı vermiştir.⁷⁶

Mahkeme, soruşturma evresinde tutuklama kararı verdiği esnada tarafsız ve bağımsız olan bir kamu görevlisinin, sonradan aynı davanın kovuşturma işlemlerine müdahale

⁷⁰ *Niedbala/Polonya* [BD], B. No: 27915/95, 04.06.2000, § 49; *Pantea/Romanya* [BD], B. No: 33343/96, 03.06.2003, § 236, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁷¹ *Ciulla/İtalya* [BD], B. No: 11152/84, 22.02.1989, § 38; *Smirnova/Rusya* [BD], B. No: 46133/99, 48183/99, 24.07.2003, § 56, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁷² *Schiesser/İsviçre* [BD], B. No: 7710/76, 04.12.1979, § 29, 30 ve 31; *Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015, § 80, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁷³ *Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 14553/89, 14554/89, 25.05.1993, § 58, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁷⁴ Şirin, *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*, 168.

⁷⁵ *Hood/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 27267/95, 18.02.1999, § 60; *Niedbala/Polonya* [BD], B. No: 27915/95, 04.06.2000, § 49; *Pantea/Romanya* [BD], B. No: 33343/96, 03.06.2003, § 236; *Ali Osman Özmen/Türkiye* [BD], B. No: 42969/04, 05.07.2016, § 70, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁷⁶ *Bülbül/Türkiye* [BD], B. No: 47297/99, T. 22.05.2007, § 24, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

edebilmesi halini, tarafsızlığını şüpheye düşürecek hal olarak değerlendirerek, AİHS md. 5/3'e aykırı bulmuştur.⁷⁷

Bir yakalama ve tutma kararını incelemekle görevli olan hâkim veya sair kamu görevlisi, öncelikle, yakalama veya tutmanın hukukîliğini, bir diğer deyişle, ulusal hukuka uygun olup olmadığını incelemek zorundadır. Akabinde, yakalama veya tutmanın AİHS md. 5/1(c)'de istisnâ olarak belirlenen kapsamda gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini, suç isnadını gerektirecek ölçüde makul şüphe bulunup bulunmadığını incelemelidir.⁷⁸

AİHM, askerî bir suç nedeniyle gözaltına alındıktan sonra adli sıfatı haiz denetçi-asker önüne derhal çıkarılan kişilerin de özgürlük ve güvenlik haklarının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Denetçi-askerin, adli sıfatı haiz ve askerî makamlardan tamamen bağımsız olmakla birlikte, kovuşturma aşamasında da görev alabiliyor olmasını Mahkeme, tarafsızlığını engelleyen durum olarak kabul etmiştir.⁷⁹

Tutuklama kararının, savcı tarafından verildiği bir davada AİHM, savcının, ulusal hukuka göre kamu yararının koruyucusu sıfatına sahip olmasının, onun yargısal bir statüyü otomatik olarak haiz olduğu anlamına gelmediğini; savcının karineten, davanın tarafı olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Bu nedenle, somut olayda her ne kadar, savcı, şüpheliyi sorgulayarak ve davada, tutuklamanın gerekli olup olmadığı değerlendirmesini yaparak tutukluluğun devamına karar vermiş olsa da bu durumun, savcının bağımsız ve tarafsız bir inceleme yaptığı anlamına gelmeyeceğini ifade etmiştir.⁸⁰

⁷⁷ *Hood/Birleşik Krallık*, [BD], B. No: 27267/95, 18.02.1999, § 57; *Pantea/Romanya* [BD], B. No: 33343/96, 03.06.2003, § 236, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁷⁸ *McKay/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006, § 40; *Oral ve Atabay/Türkiye* [BD], B. No: 39686/02, 23.06.2009, § 39, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁷⁹ *De Jong, Baljet ve Van Der Brink/Hollanda* [BD], B. No: 8805/79, 8806/79, 9242/81, 22.05.1984, § 48, 49; *Huber/İsviçre* [BD], B. No: 12794/87, 23.10.1990, § 41, 42; *Brincat/İtalya* [BD], B. No: 13867/88, 26.11.1992, § 20, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁸⁰ *Niedbala/Polonya* [BD], B. No: 27915/95, 04.06.2000, § 53, 54, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

AİHM önüne gelen benzer bir diğer olayda, gözüaltına alınan kişi, ulusal hukuka göre, savcının denetimi altında çalışan kamu görevlisi bir soruşturmacı önüne çıkarılmıştır. Mahkeme, bu görevlinin, birtakım adlî görevleri yerine getirebilmekle birlikte, savcıdan yeterince bağımsız olmadığını; kişiye yöneltilebilecek keyfî ve haksız özgürlükten alıkoymalara karşın birtakım garantileri sağlayabilecek nitelikte bulunmadığını belirterek AİHS md. 5/3 uyarınca ihlal kararı vermiştir.⁸²

⁸¹ *Pantea/Romanya* [BD], B. No: 33343/96, 03.06.2003, § 239,

⁸² (Nikolova/Bulgaristan [BD], B. No: 31195/96, 25.03.1999, § 25, 49, [https://hudoc.echr.coe.int/#f1%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#f1%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025)).

⁸³ *Assenov ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], B. No: 24760/94, 28.10.1998, § 146; *Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015, § 83, [https://hudoc.echr.coe.int/{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

⁸⁴ *Niedbala/Polonya* [BD], B. No: 27915/95, 04.06.2000, § 49; *McKay/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006, § 40, [https://hudoc.echr.coe.int/#{?%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{?%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁸⁵ *Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015, § 84, [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

⁸⁶ McKay/Birleşik Krallık [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006, § 35; *Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015, § 80, [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

ile salıvermezdir.⁸⁷ Mahkeme'ye göre, bu kararda, teminata dayalı olarak salıverme yetkisi aranmadığı için, yasayla görevlendirilmiş kamu görevlisinin teminatla salıverme yetkisine mutlaka sahip olması aranmamaktadır.⁸⁸

Aşağıda, teminat başlığında ayrıntılı olarak ele alınacağı gibi, Mahkeme’ye göre, AİHS md. 5/3, öncelikli olarak salıverilme hakkını, salıverilme mümkün olmadığında teminatla salıverilme hakkını içermekte olup; bunların hiçbiri mümkün değilse, kişilerin makul süre için tutuklanabileceğini kabul etmektedir. Dolayısıyla, teminatla salıverilme şartını vazgeçilebilir bir seçenek değil, varlığı zorunlu bir unsur olarak kabul eden Mahkeme’nin, yasayla görevlendirilmiş kamu görevlisinden bu yetkiyi beklememesini çelişkili buluyoruz.

III. YARGILANMA SÜRESİNCE SERBEST BIRAKILMA VEYA MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKI

A) HAKKIN KAPSAMI

Öncelikle AİHS md. 5/3'te kullanılan, makul süre içinde yargılanma ifadesiyle, AİHS md. 6/1'de⁸⁹ adil yargılanma hakkı kapsamında kabul edilen, makul süre içinde yargılanma hakkı arasındaki ilişkinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Genel olarak yargılamada makul süre, adalet sisteminin etkinliğini ifade eder.⁹⁰ AİHS md. 5/3'te yer alan makul süre, tutuklu vaziyette geçirilebilecek süreyken; AİHS md. 6/1'de yer alan makul süre, medeni hak ve yükümlülükler ile cezaî yargılamada geçirilebilecek maksimum süre anlamına gelir.⁹¹

⁸⁷ *Schissier/Isviçre* [BD], B. No: 7710/76, 04.12.1979, § 31, [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

⁸⁸ McKay/Birleşik Krallık [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006, § 35, 36; Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015, § 84, [https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%22:22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%22:22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁸⁹ **Adil yargılanma hakkı**

“1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar aleni olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.”

⁹⁰ Fahri Gökçen Taner, *Teza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Esitliği İlkesi*, (Ankara: Seckin, 2019), 116.

⁹¹ Sibel İncoğlu, “Adil Yargılanma Hakkı” içinde *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme*, (İstanbul: Beta, 2013), 277.

AİHM, bir kararında AİHS md. 5/3 ile AİHS md. 6/1’de yer alan makul süre arasında bir karışıklık olmadığını; AİHS md. 6/1’in, bütün yargılama prosedürü için geçerli olan, kişileri, usule dayanan gecikmelerden korumayı; özellikle cezaî davalarda, suçlanan şahsın uzun süre belirsizlik halinde bulunmasını önlemeyi amaç edinen bir düzenleme olduğunu ifade etmiştir.⁹² Bir başka kararında, AİHS md. 5/3’ün, bireylerin fiziksel özgürlüklerini korumayı amaçladığı için, buradaki makul sürenin, kişinin fiilî tutukluluk hallerini kapsadığını; AİHS md. 6/1’inse, bireylerin, anormal derecede uzun işlemlere karşı korunmasını amaçladığını belirtmiştir.⁹³

AİHM, AİHS md. 5/3’e göre her zaman önceliğin, kişinin salıverilmesi olduğunu kabul etmektedir. Makul süre içerisinde yargılanma veya yargılama süresi içerisinde serbest bırakılma ifadesi, mahkemelere bu ikisi arasında bir seçenek sunmamaktadır. Böyle bir çıkarım, Sözleşme’nin tamamen lafzî yorumlanması anlamına gelecek ve Sözleşme’nin amacını yansıtmayacaktır. Masumiyet karinesi gereği her zaman, öncelikli olarak, kişinin salıverilmesi değerlendirilmek zorundadır.⁹⁴

Kişinin serbest bırakılmamasını gerektirecek koşulların varlığı halinde ise, tutuksuz yargılanmasını sağlayacak teminat veya tedbirler öncelikle değerlendirilmek zorundadır.⁹⁵ Eğer somut olaya uygun teminat veya tedbir de sağlanamıyor ve kişinin mutlaka tutukluluğu gerekiyorsa, ancak makul şüphenin⁹⁶ varlığı halinde tutukluluk kararı verilmelidir. Bu karar verildiği takdirde, tutukluluk sırasındaki yargılama, makul sürede sonuçlandırılmalıdır.⁹⁷

⁹² *Stögmüller/Avusturya* [BD], B. No: 1602/62, 10.11.1969, § 4, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁹³ *Wemhoff/Almanya* [BD], B. No: 2122/64, 27.06.1968, § 13, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁹⁴ *Wemhoff/Almanya* [BD], B. No: 2122/64, 27.06.1968, § 4; *Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015, § 86; *Radonjic ve Romic/Sırbistan* [BD], B. No: 43674/16, 04.04.2023, § 63, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁹⁵ *Piruzyan/Ermenistan* [BD], B. No: 33376/07, 26.06.2012, § 103, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁹⁶ Ceza Muhakemesi Kanunu md. 100/1 ve Anayasa ma. 19/2 uyarınca, tutuklama kararı verilebilmesi için, AİHM’in belirlediği makul şüpheden daha yüksek bir şüphe derecesi olan *kuvvetli şüphe* aranmaktadır. Dolayısıyla, Türk ceza hukukunun bu konuda, Sözleşme’nin ve Mahkeme’nin, temel hak ve özgürlükler bakımından sağlamak amacıyla olduğu asgarî standardı yükseltecek nitelikte bir düzenlemeye sahip olma iddiasında olduğu belirtilmelidir. Ayça L. Akpek, *Tutuklamada Kuvvetli Suç Şüphesi*, (Ankara: Seçkin, 2020), 101-102.

⁹⁷ *Neumeister/Avusturya* [BD], B. No: 1936/63, 27.06.1968, § 4; *McKay/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006, § 41, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

Bireyin tutuklanması, özgürlük ve güvenlik hakkına çok büyük bir müdahale oluşturduğu için tutuklama son çare olmalıdır. Dolayısıyla, aşağıda teminat başlığında daha ayrıntılı incelenecek olan diğer tedbirlerin yeterli olup olmayacağı öncelikle değerlendirilmeli; bunların uygulanmasının, kamu yararını koruyamayacağı tespit edilirse tutuklamaya karar verilmelidir.⁹⁸

Daha önce bahsettiğimiz gibi, Mahkeme, kötü muamele ve işkencenin, yakalanma ve tutulmanın ilk aşamalarında en fazla görüldüğünü kabul etmektedir.⁹⁹ Bu nedenle, kişilerin kötü muameleye uğrama riskini en aza indirmek ve gerçekleşmiş kötü muameleyi tespit edebilmek için, hâkim veya yasayla yetkili kılınmış bir kamu görevlisi önüne derhal çıkarılmaları gerekmektedir.¹⁰⁰ Aynı amaçtan, re'sen inceleme zorunluluğu da doğmaktadır. Buna göre, AİHS md. 5/3, yakalanma veya tutulmanın re'sen incelenmesi gerekliliğini içermektedir. Bu kapsamda AİHM, yakalanma veya tutulma esnasında kötü muameleye maruz kalan kişinin, inceleme talep edemeyecek ya da kötü muameleye maruz kalmasa bile aklı dengesi veya sağlık durumu nedeniyle bu talepte bulunamayacak durumda olabileceğini öngörmektedir. Mahkeme, bu ihtimale karşılık, adli incelemenin her zaman kendiliğinden yapılması gerektiğini ve bunun talebe bağlanamayacağını kabul etmektedir.¹⁰¹ Mahkeme re'sen incelemenin, AİHS md. 5/3 ile AİHS md. 5/4 arasındaki farklardan biri olduğunu belirtmektedir. Buna göre, çalışmamızın konusu olan AİHS md. 5/3, yakalanan ve tutulan kişinin kısıtlanan özgürlük ve güvenlik hakkının kendiliğinden adli mercilerce denetlenmesi hakkını içerirken; AİHS md. 5/4, kişilerin kendilerine bu denetlemeyi ayrıca talep edilebilme hakkını sağlar.¹⁰²

B) TUTUKLULUK KARARI

⁹⁸ S., V. ve A./Danimarka [BD], B. No: 35553/12, 36678/12, 36711/12, 22.10.2018, § 77, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁹⁹ *Ladent/Polonya* [BD], B. No: 11036/03, 18.06.2008, § 72, 73, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁰⁰ *McKay/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006, § 33, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁰¹ *Aquilina/Malta* [BD], B. No: 25642/94, 29.04.1999, § 49; *Medvedyev/Fransa* [BD], B. No: 3394/03, 29.03.2010, § 122, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁰² *McKay/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006, § 30; *Ladent/Polonya* [BD], B. No: 11036/03, 18.06.2008, § 75, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

Öncelikle belirtmelidir ki tutuklama kararı, kişilerin mutlaka dinlenilmesini gerektirir. Kişiler hakkında, dinlenilmeden tutuklama kararı verilmesi AİHM'e göre tek başına bir ihlal sebebidir.¹⁰³

Bir kişinin, masümiyet karinesine zarar vermeksizin, özgürlük ve güvenlik hakkına dokunarak tutuklanabilmesi için kamu yararı mevcut olmalı; bir diğer deyişle, kamu yararı, kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılmasının önüne geçmelidir. Ancak bu kamu yararı, makul gerekçelere dayandırılmak zorundadır.¹⁰⁴ Sözleşme'nin, makul süre içerisinde kalmak kaydıyla tutukluluğa her halde izin verdiği düşünülemez. Süresi ne olursa olsun, özgürlükten her türlü kısıtlamanın, mutlaka makul şüpheye dayandırılması ve gerekçelendirilmesi gereklidir.¹⁰⁵ Bu makul şüphe ve gerekçelerin, ayrıntılı şekilde açıklanması, basmakalıp ve genel cümlelerden ibaret olmaması ve somut olay özellikleriyle bağdaştırılması gerekir.¹⁰⁶

Mahkeme, işlenen suçun, yerel halkta büyük tepki uyandırmış olmasının veya yakalanan kişinin korunması ihtiyacının¹⁰⁷ tutukluluk gerekçesi bakımından kamu yararı sayılabileceğini kabul etmiştir.¹⁰⁸ Benzer şekilde, savaş suçları veya insan haklarının ağır ihlali sonucunu doğuran suçlar söz konusu olduğunda kamu yararının bozulabileceği, böyle bir olayda kişinin salıverilmesi halinde halkın, adalete duyduğu güvenin zedelenebileceği; bu nedenle, tutukluluk

¹⁰³ *De Jong, Baljet ve Van Der Brink/Hollanda* [BD], B. No: 8805/79, 8806/79, 9242/81, 22.05.1984, § 51; *Nikolova/Bulgaristan* [BD], B. No: 31195/96, 25.03.1999, § 49, 49; *Ladent/Polonya* [BD], B. No: 11036/03, 18.06.2008, § 75, <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁰⁴ *Tomasí/Fransa* [BD], B. No: 12850/87, 27.08.1992, § 91; *Sulaoja/Estonya* [BD], B. No: 55939/00, 15.02.2005, § 61; *Jarzyński/Polonya* [BD], B. No: 15479/02, 04.10.2005, § 43; *Selçuk/Türkiye* [BD], B. No: 2178/02, 10.01.2006, § 30, [https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁰⁵ *Belchev/Bulgaristan* [BD], B. No: 39270/98, 08.07.2004, § 82; *Castravet/Moldova* [BD], B. No: 23393/05, 13.06.2007, § 33; *Idalov/Rusya* [BD], B. No: 5826/03, 22.05.2012, § 140; *Buzadji/Moldova* [BD], B. No: 23755/07, 05.07.2016, § 87, <https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%7D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

106 *Sadegül Özdemir/Türkiye* [BD], B. No: 61441/00, 02.08.2005, § 35; *Dereci/Türkiye* [BD], B. No: 77845/01, 24.05.2005, § 38; *Merabishvili/Gürcistan* [BD], B. No: 72508/13, 28.11.2017, § 222; *Sardar Babayev/Azərbaycan* [BD], B. No: 34015/17, 26896/18, 01.02.2024, § 50, <https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁰⁷ Radonjic ve Romic/Srbistan [BD], B. No: 43674/16, 04.04.2023, § 64; K. P./Polonya [BD], B. No: 52641/16, 26.01.2024, § 96, [https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁰⁸ *Letellier/Fransa* [BD], B. No: 12369/86, 26.06.1991, § 51; *I. A./Fransa* [BD], B. No: 28213/95, 23.09.1998, § 104, [https://hudoc.echr.coe.int/#f1%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#f1%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

kararı verilebileceği veya makul sürenin uzayabileceği ifade edilmektedir.¹⁰⁹ Burada dikkat edilmesi gereken nokta, kamu düzeninin fiilî tehdit altında bulunuyor olması ve kişinin tutukluluğunun, yargılama öncesi hapis cezasına dönüştürülmemesidir.¹¹⁰

Bahsi geçen suçlar dışında da kişinin işlediği suçun niteliği, ağırlığı veya savcının talep ettiği ceza miktarının fazla olması, makul sürenin belirlenmesinde rol alabilir. Bununla birlikte bunlar, olay konusu suça ilişkin kuvvetli şüphe bulunması halinde dahi, tek başına, tutukluluk süresinin makul süreyi aşmasına neden olamaz.¹¹¹ AİHM, cinsel saldırı suçu nedeniyle, savcının 15 yıl hapis cezası talep ettiği bir davada bu kararı vermiştir.¹¹²

Mahkeme, zaten halihazırda herkes için son çare olarak başvurulması ve mümkün olan en süratli biçimde sona erdirilmesi gereken tutukluluğun, reşit olmayan kişiler bakımından çok daha titizlikle değerlendirilmesi¹¹³ ve tutuklu küçüklerin, büyüklerden her zaman ayrı tutulması gerektiği kanaatindedir.¹¹⁴

Görüldüğü üzere, tutukluluk süresi hiçbir durumda soyut olarak değerlendirilmemektedir. Çalışmanın başında, derhal hâkim önüne çıkarılma hakkında ifade edildiği gibi, makul süre de her olayın kendi içindeki özelliklerine göre belirlenmelidir.¹¹⁵ AİHM, spesifik olarak, organize suçlarda ve terör suçlarında,¹¹⁶ tıpkı gözaltı sürelerine ilişkin kararlarındaki gibi, tutukluluk için

¹⁰⁹ *Milankovic ve Bosnjak/Hrvatistan* [BD], B. No: 37762/12, 235013, 26.04.2016, § 156, <https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%2222:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D>}, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹⁰ *Letellier/Fransa* [BD], B. No: 12369/86, 26.06.1991, § 51; *I. A./Fransa* [BD], B. No: 28213/95, 23.09.1998, § 104, [https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹¹ *Letellier/Fransa* [BD], B. No: 12369/86, 26.06.1991, § 51; *Tomasi/Fransa* [BD], B. No: 12850/87, 27.08.1992, § 89; *K. P./Polonya* [BD], B. No: 52641/16, 26.01.2024, § 97, <https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹² Scott/İspanya [BD], B. No: 21335/93, 18.12.1996, § 78, <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%7D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹³ Selçuk/*Türkiye* [BD], B. No: 2178/02, 10.01.2006, § 36; Koştı/*Türkiye* [BD], B. No: 74321/01, 03.05.2007, § 30; Nart/*Türkiye* [BD], B. No: 20817/04, 06.05.2008, § 31; Güveç/*Türkiye* [BD], B. No: 70337/01, 20.01.2009, § 109,
[https://hudoc.echr.coe.int/#{?%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{?%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹⁴ Nart/*Türkiye* [BD], B. No: 20817/04, 06.05.2008, § 31, <https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}}>, (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹⁵ *Gorski/Polonya* [BD], B. No: 28904/02, 15.02.2006, § 51; *Piotr Baranowski/Polonya* [BD], B. No: 39742/05, 02.01.2008, § 42; *Radonjic ve Romc/Sirbistan* [BD], B. No: 43674/16, 04.04.2023, § 62, [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹⁶ *Sakık ve diğerleri/Türkiye* [BD], B. No: 23878/94, 23879/94, 23880/94, 26.11.1997, § 44; *Öcalan/Türkiye* [BD], B. No: 46221/99, 12.05.2005, § 106,

kabul edilebilecek makul sürelerin, soruşturma ve kovuşturmanın karmaşıklığı nedeniyle uzayabileceği kanaatindedir.¹¹⁷

Tutukluluk süresinin başlangıç tarihi olarak Mahkeme, kişinin yakalanma ânını; bitiş tarihi olarak ise ilk derece mahkemesinde esas hakkında hüküm verilen ânı kabul etmektedir.¹¹⁸ Dolayısıyla, ilk derece mahkemesinden verilen hükmün kesinleşmiş olması aranmamaktadır.¹¹⁹ Hükmün kesinleşmesi için temyize götürülmesi ve bu esnada kişinin tutukluluğunun devam etmesi durumunda Mahkeme, artık AİHS md. 5/3'ün değil; AİHS md. 5/1(a)'ya uygunluk bulunması sebebiyle AİHS md. 6/1 uyarınca makul sürede yargılanma hakkının gündeme geleceğini kabul etmektedir.¹²⁰

Benzer şekilde, bir tutukluluk devam ederken, aynı kişinin başka bir dava nedeniyle hapis cezasına mahkûm olması durumunda da Mahkeme artık, AİHS md. 5/1(c) uyarınca değerlendirilmesi gereken tutukluluk süresinin tamamlandığını; bundan sonra, AİHS md. 5/1(a)'ya göre değerlendirme yapılması gerektiğini ifade etmektedir.¹²¹ Süreç içerisinde kişi hakkında, birbirini takip eden birden çok tutukluluk kararı alınmışsa, Mahkeme AİHS md. 5/3'ün genel amacına binaen, bunların bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindedir.¹²²

Önemine binaen, Mahkeme'nin, 2017 tarihli bir kararına, değinmek gerekmektedir. Karara konu olayda, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet hükmünün akabinde, kişinin

<https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹⁷ *Podeski/San Marino* [BD], B. No: 66357/14, 13.04.2017, § 149; *Stvrtecky/Slovakya* [BD], B. No: 55844/12, 05.06.2018, § 58; *Janakieski/Kuzey Makedonya* [BD], B. No: 57325/19, 16291/20, 14.02.2024, § 75, <https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹⁸ *Labita/İtalya* [BD], B. No: 26772/95, 06.04.2000, § 147; *Solmaz/Türkiye* [BD], B. No: 27561/02, 16.06.2007, § 24; *Selahattin Demirtaş/Türkiye* [BD], B. No: 14305/17, 22.12.2020, § 290; *Radonjic ve Romic/Sırbistan* [BD], B. No: 43674/16, 04.04.2023, § 61, <https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹¹⁹ *Wemhoff/Almanya* [BD], B. No: 2122/64, 27.06.1968, § 9, <https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹²⁰ *Solmaz/Türkiye* [BD], B. No: 27561/02, 16.06.2007, § 24, <https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹²¹ *Belevitskiy/Rusya* [BD], B. No: 72967/01, 01.03.2007, § 99; *Selahattin Demirtaş/Türkiye* [BD], B. No: 14305/17, 22.12.2020, § 295, <https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹²² *Solmaz/Türkiye* [BD], B. No: 27561/02, 16.06.2007, § 36, 37; *Janakieski/Kuzey Makedonya* [BD], B. No: 57325/19, 16291/20, 14.02.2024, § 70, <https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22}>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

tutukluluğunun devamına karar verilmiştir. Tutukluluğun devamına yönelik temyiz sürecinde, kişi hakkında mahkûmiyet hükmü bulunmasına rağmen, iç hukuk öyle gerektirdiği için, kaçma riskinin bulunup bulunmadığına yönelik bir değerlendirme yapılmıştır. Mahkeme, bu noktada, kişi hakkında mahkûmiyet hükmü bulunması nedeniyle, AİHS md. 5/3 bağlamında bir değerlendirme yapılması gerekmediğini ifade etmekle birlikte; devletlerin iç hukukunun getirdiği bu ve benzeri düzenlemelere saygı duyulacağını ifade etmiştir.¹²³ Bu karar, Mahkeme'nin, tutukluluk süresinin, ilk derece mahkemelerince hüküm verildikten sonrası için hesaba katılmayacağına¹²⁴ ilişkin içtihadından dönme eğiliminde olduğu şeklinde yorumlanmaya müsaittir.¹²⁵

Eğer kişinin tutukluluğunu haklı gösterecek sebepler mevcutsa ve fakat somut olayda bunlar gösterilmeden tutuklama kararı verilmişse, Mahkeme, ulusal makamın yerine geçerek bunların değerlendirmesini yapamaz ve bunların gösterilmiş olabileceğini varsayamaz. Dolayısıyla, böyle bir durum da konumuz bağlamında, AİHS md. 5/3'ün ihlali anlamına gelir.¹²⁶

C) TUTUKLULUĞUN DEVAMI

Mahkeme, mevcut tutukluluk kararının devamı için, makul şüphenin devam ediyor olmasını mutlak koşul olarak alıp; geçen süre içerisinde buna bazı ek koşulların varlığını

¹²³ *Stollenwerk/Almanya* [BD], B. No: 8844/12, 07.09.2017, § 35, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹²⁴ Bu konu, Türk hukuku bakımından şu açıdan önem arz eder. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 12.04.2011 tarihinde, 2011/1-51 Esas, 2011/42 Karar numaralı kararıyla, kişi hakkında verilen tutuklama kararının niteliğinin, ilk derece mahkemesinin verdiği mahkûmiyet kararından öncesi ve sonrası için farklılık arz ettiğine hükmetmiştir. Buna göre, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun belirlediği azamî tutukluluk süreleri ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet hükmünün devamında verilen tutuklama kararlarını kapsamamaktadır. Anayasa Mahkemesi de aynı tutumu, kararlarıyla sürdürmektedir. Bkz. AYM, *Ramazan Aras*, B. No: 2012/239, 02.07.2013, § 67; *Korcan Pulatsü*, B. No: 2012/726, 02.07.2013, § 33; *Hatice Şahnaz*, B. No: 2019/17440, 18.01.2022, § 36, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹²⁵ Abdullah Batuhan Baytaz, "Hükme Bağlı Tutukluluk", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, no. 6(2), (2018), 147-148; Kevser Karali, "Yargıtay'ın Hükmen Tutukluluk İçtihadına Eleştirel Bir Yaklaşım", *Ankara Barosu Dergisi*, no. 3, (2021), 319-320.

¹²⁶ *Giorgi Nikolaishvili/Gürcistan* [BD], B. No: 37048/04, 13.04.2009, § 77; *Hysa/Arnavutluk* [BD], B. No: 52048/16, 21.02.2023, § 69, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

aramaktadır.¹²⁷ Tutukluluğun devamı için, ilgili ve yeterli koşullar bulunmadığı takdirde kişi, tutuksuz yargılanmak üzere derhal salıverilmek zorundadır.¹²⁸

Örneğin Mahkeme, tanıklara baskı yapılması riskinin, soruşturma başında mevcut olabileceken, süreç devam ettikçe ve işlemler yapıldıkça ortadan kalkması gerektiğini; dolayısıyla bunun, tutukluluğun devamı için makul bir gerekçe oluşturmayacağını kabul etmektedir.¹²⁹

Mahkeme, ilk tutukluluk kararından sonra, tutukluluğun devam ettirilebilmesi için gereken ek koşulların ne zaman aranacağı konusunda, somut olay şartlarının değerlendirilmesi gerektiği kanaatindedir. Bunun yanında, yakalanma ve tutulmadan itibaren, adlî merci önüne derhal çıkarılma hakkı ile tutukluluğun denetimi için geçmesi gereken makul süre arasında bir senkronizasyon olması gerektiğini kabul etmektedir. Dolayısıyla Mahkeme, tutukluluğun devamına karar verilebilmesi için gereken ek koşullar yanında, geçen sürenin makul sayılabilmesi için, somut olay şartlarına göre derhal kapsamında kalabilecek bir süre aramaktadır.¹³⁰

Mahkeme, kişinin ilk tutukluluk kararı için var olan makul şüphenin devam etmesi ve buna ek koşulların da varlığına binaen tutukluluğun devamı kararı verildiği durumlarda, araştırmada gösterilen özeni incelemektedir. Buna göre Mahkeme, tutukluluğun devamı için gereken makul şüphe ve diğer koşulların varlığı halinde, konu hakkında yetkililerce makul süre içerisinde titizlikle araştırma yapılmamasını AİHS md. 5/3'ün ihlali olarak değerlendirmektedir.¹³¹ AİHM, önüne gelen bir olayda, uluslararası istinabe yöntemiyle tanık

¹²⁷ *Nikolova/Bulgaristan* [BD], B. No: 40896/98, 30.12.2004, § 61; *Mamedova/Rusya* [BD], B. No: 7064/05, 01.06.2006, § 73; *Bluks Savickis/Letonya* [BD], B. No: 44570/19, 13.06.2024, § 40, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹²⁸ *Smirnova/Rusya* [BD], B. No: 46133/99, 48183/99, 24.07.2003, § 58, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹²⁹ *Letellier/Fransa* [BD], B. No: 12369/86, 26.06.1991, § 39; *Jarzynski/Polonya* [BD], 04.10.2005, B. No: 15479/02, § 43, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹³⁰ *Buzadji/Moldova* [BD], B. No: 23755/07, 05.07.2016, § 100, 101, 102, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹³¹ *Toth/Avusturya* [BD], B. No: 11894/85, 12.11.1991, § 67; *Jarzynski/Polonya* [BD], B. No: 15479/02, 04.10.2005, § 37; *Sulaaja/Estonya* [BD], B. No: 55939/00, 15.02.2005, § 62; *Mamedova/Rusya* [BD], B. No: 7064/05, 01.06.2006, § 73; *Idalov/Rusya* [BD], B. No: 5826/03, 22.05.2012, § 140, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

dinlenmesi gerekliliğine vurgu yaparak, tutukluluk süresinin 1 yıl uzamasını özensizlik olarak değerlendirmiştir.¹³²

Belirtmek gerekir ki, eğer tutukluluğun devamı için gereken makul şüphe seviyesi mevcut olmaksızın tutukluluk kararı devam ettirildiyse Mahkeme, tutukluluk konusundaki ek koşulların var olup olmadığını ve incelemede yeterli özenin gösterilip gösterilmediğini değerlendirmeye gerek görmeksizin AİHS md. 5/3'ün ihlal edildiğine hükmetmektedir.¹³³

Mahkeme, tutukluluk esnasında yeterli delil elde edilememiş olmasını, tutukluluğun devamı için makul gerekçe saymaktadır. Ancak, titizlikle gerçekleştirilmiş bir incelemenin varlığı açısından, bu sürede neden delil elde edilemediğinin ayrıntıyla açıklanması gerektiğini; “*delil durumu*” şeklinde basmakalıp ifadelerin, gerekçe sayılamayacağını kabul etmektedir.¹³⁴

AİHM, tutukluluk bulunan davalara, adaletin düzgün işleyişine engel olmamak koşuluyla öncelik verilebileceğini ve bunların, özel bir titizlikle yürütülmesi gerektiğini ifade etmektedir.¹³⁵ Bununla birlikte Mahkeme, AİHS md. 5/3'e uygun olma pahasına, hâkim veya sair kamu görevlisinin, tutukluluk incelemesinde, yetki gibi özel hususlarda daha genel bir değerlendirme yapabileceğini belirtmiştir. Buna göre AİHM, tutukluluk hakkında yetkisiz mahkeme tarafından yapılmış özenli bir incelemenin AİHS md. 5/3'e aykırılık teşkil etmediğine kanaat getirmiştir.¹³⁶

D) TEMİNAT

¹³² *Scott/İspanya* [BD], B. No: 21335/93, 18.12.1996, § 83; *Smirnova/Rusya* [BD], B. No: 46133/99, 48183/99, 24.07.2003, § 64, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}, \(Erişim Tarihi: 15.03.2025\).](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).)

¹³³ *Selahattin Demirtaş/Türkiye* [BD], B. No: 14305/17, 22.12.2020, § 355, 356; *Janakieski/Kuzey Makedonya* [BD], B. No: 57325/19, 16291/20, 14.02.2024, § 84, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}, \(Erişim Tarihi: 15.03.2025\).](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).)

¹³⁴ *Sadegül Özdemir/Türkiye* [BD], B. No: 61441/00, 02.08.2005, § 35; *Dereci/Türkiye* [BD], B. No: 77845/01, 24.05.2005, § 38; *Merabishvili/Gürcistan* [BD], B. No: 72508/13, 28.11.2017, § 222, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}, \(Erişim Tarihi: 15.03.2025\).](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).)

¹³⁵ *Matznetter/Avusturya* [BD], B. No: 2178/64, 10.11.1969, § 12; *Smirnova/Rusya* [BD], B. No: 46133/99, 48183/99, 24.07.2003, § 64, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}, \(Erişim Tarihi: 15.03.2025\).](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).)

¹³⁶ *Stephens/Malta* [BD], B. No: 33740/06, 21.04.2009, § 58, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}, \(Erişim Tarihi: 15.03.2025\).](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).)

AIHS md. 5/3, salıverilme veya tutuklu yargılamanın makul sürede sonuçlandırılması hakları yanında; kişilere, teminatla mahkemeye çıkma hakkı tanımaktadır.¹³⁷ Doğrudan salıverilmeyen kişi hakkında tutuklama kararı verilmesinden önce, tutuklanmadan duruşmaya gelmesini sağlayacak tedbirler mutlaka gözden geçirilmelidir.¹³⁸ Dolayısıyla, kişinin, bir teminat şartıyla salıverilmesi değerlendirilmeksizin tutuklanması, bu maddenin ihlalidir.¹³⁹

Mahkeme'ye göre, AIHS md. 5/3'ün "*Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir*" olan son cümlesi, teminatın takdire bağlı olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu madde, kişiye salt, salıverilme veya tutuklanarak makul sürede yargılanma haklarını değil; salıverilme, belli bir teminata bağlı olarak salıverilme ve eğer bunlar mümkün değilse kişinin, yalnızca makul bir süreliğine tutuklanabilmesi haklarını içermektedir.¹⁴⁰

Teminata karar verilebilmesi için en az, tutukluluğa karar verilebilmesi için gereken şüphe seviyesinin varlığı gereklidir.¹⁴¹ AIHM, eğer kişi hakkında yapılan tüm değerlendirmeler sonucunda kişinin kaçma şüphesinin devam ettiği ve bunun, somut olaydaki tek makul gerekçe olduğu anlaşılırsa, kişinin duruşmaya gelebilmesini sağlayacak bir teminatın ona sunulması gerektiğini kabul etmektedir.¹⁴² Teminatla salıverilme talebinin, ilgili devletin yasaları gereği

¹³⁷ *Jablonski/Polonya* [BD], B. No: 33492/96, 21.12.2000, § 83; *Jarzynski/Polonya* [BD], B. No: 15479/02, 04.10.2005, § 44; *Buzadji/Moldova* [BD], B. No: 23755/07, 05.07.2016, § 87, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹³⁸ *Vrencev/Sırbistan* [BD], B. No: 2361/05, 23.09.2008, § 76; *Idalov/Rusya* [BD], B. No: 5826/03, 22.05.2012, § 140; *Chikova/Slovakya* [BD], B. No: 615/21, 9427/21, 36765/21, 13.06.2024, § 70, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹³⁹ *Jablonski/Polonya* [BD], B. No: 33492/96, 21.12.2000, § 83, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁴⁰ *Khudoyorov/Rusya* [BD], B. No: 6847/02, 08.11.2005, § 183, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁴¹ *Muşuc/Moldova* [BD], B. No: 42440/06, 16.11.2007, § 42; *Aleksandr Makarov/Rusya* [BD], B. No: 15217/07, 12.03.2009, § 139; *Mangouras/İspanya* [BD], B. No: 12050/04, 28.09.2010, § 81, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁴² *Letellier/Fransa* [BD], B. No: 12369/86, 26.06.1991, § 46; *Lukovic/Sırbistan* [BD], B. No: 43808/07, 26.03.2013, § 54; *Merabishvili/Gürcistan* [BD], B. No: 72508/13, 28.11.2017, § 223; *Radonjic ve Romic/Sırbistan* [BD], B. No: 43674/16, 04.04.2023, § 65, <https://hudoc.echr.coe.int/#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

otomatik olarak reddedilmesi veya talebin değerlendirilmemesi¹⁴³ AİHS md. 5/3 gereği ihlal sebebidir.¹⁴⁴

Mahkeme içtihatları, teminatla salıverilme talebinin reddi için, dört makul gerekçe sunulabileceğini kabul etmektedir: kişinin duruşmaya gelmemesi riski; adaletin uygulanmasına zarar verecek nitelikte fiillerde bulunması riski; başka suçlar işlemesi riski ve kamu düzenini bozacak fiillerde bulunması riski.¹⁴⁵ Ulusal makamlar, teminatla salıverilme talebini, bu şekilde makul gerekçelerle reddetmiş olsalar dahi AİHM, tıpkı tutukluluk ve tutukluluğun devamı kararlarında olduğu gibi, yetkililerin bu süreci titizlikle inceleyip incelememiş olduklarını araştırmaktadır.¹⁴⁶

AİHS md. 5/3'te yer alan teminat, sanığın, duruşmada hazır bulunmasını sağlamak amacıyla getirilmiş tutuklamaya alternatif bir tedbirdir. Bu tedbir, *kefalet* şeklinde bir bedel olarak belirlenebilir. Kefalet miktarı, kişinin kendi malvarlığına veya kefaleti ödeyecek kişiyle olan ilişkisine göre tespit edilir. Bu miktar, kişinin duruşmada hazır bulunmasını sağlamaya yetecek ölçüde olmalıdır.¹⁴⁷ Somut olayda kişiye atfedilen zarar, kefalet miktarının belirlenmesinde etkili olabilmesine karşın, miktar belirlenirken temel alınacak asıl unsur, kişiye atfedilen zarar değil; kişinin kaçma riskidir.¹⁴⁸

Miktarın belirlenmesi hususunda sanığın maddî imkânları değerlendirilmelidir. Kefaleti belirleyen mahkeme, tutuklama kararı verirken yaptığı oranda gerekçelendirme yapmak

¹⁴³ *Selçuk/Türkiye* [BD], B. No: 2178/02, 10.01.2006, § 34; *Aleksandr Makarov/Rusya* [BD], B. No: 15217/07, 12.03.2009, § 138, [https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁴⁴ *Caballero/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 32819/96, 08.02.2000, § 18, 19, 20; *S. B. C./Birleşik Krallık* [BD], B. No: 39360/98, 19.06.2001, § 22; *Piruzyan/Ermenistan* [BD], B. No: 33376/07, 26.06.2012, § 104, 105, <https://hudoc.echr.coe.int/#f%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

145) *Smirnova/Rusya* [BD], B. No: 46133/99, 48183/99, 24.07.2003, § 59, [https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁴⁶ *Skrobol/Polonya* [BD], B. No: 44165/98, 13.09.2005, § 57; *Piotr Osuch/Polonya* [BD], B. No: 30028/06, 03.11.2009, § 40; *Gafa/Malta* [BD], B. No: 54335/14, 22.05.2018, § 71, <https://hudoc.echr.coe.int/#1%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D>}, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁴⁷ *Muşuc/Moldova* [BD], B. No: 42440/06, 16.11.2007, § 42; *Mangouras/İspanya* [BD], B. No: 12050/04, 28.09.2010, § 78; *Gafa/Malta* [BD], B. No: 54335/14, 22.05.2018, § 70; *Bluks Savickis/Letonya* [BD], B. No: 44570/19, 13.06.2024, § 37, [https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%22]), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁴⁸ Neumeister/Avusturya [BD], B. No: 1936/63, 27.06.1968, § 14; Mangouras/İspanya [BD], B. No: 12050/04, 28.09.2010, § 78, <https://hudoc.echr.coe.int/#f{%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%7D}>, (Erisim Tarihi: 15.03.2025).

zorundadır.¹⁴⁹ Kefalet miktarının belirlenmesinde, kişinin ödeme gücünün göz önünde bulundurulmaması, ihlal sebebidir.¹⁵⁰ Kişiler, kefalet miktarı belirlenirken, kendilerine ilişkin, gerekliliği halinde kontrol edilebilecek bilgileri, yetkililere, dürüstçe bildirmekle yükümlüdürler.¹⁵¹

Tutuklamaya benzer tarafları nedeniyle *konutu terk etmeme*¹⁵² tedbiri ayrıca ele alınmalıdır. Tutuklamanın son çare olması gerekliliğinden yola çıkılarak, tutukluluk yerine, kişinin konutundan dışarı çıkmaması tedbirine başvurulabilmektedir.¹⁵³ Mahkeme, bu tedbirin, belli zaman aralığında süreklilik arz etmesi nedeniyle, seyahat özgürlüğüne değil, özgürlük ve güvenlik hakkına müdahale olduğunu kabul etmektedir.¹⁵⁴ Niteliği gereği tutuklamadan daha hafif olması nedeniyle, mutlaka tutuklamadan önce değerlendirilmesi gereken bir tedbirdir.¹⁵⁵ Dolayısıyla, konutu terk etmeme tedbirinin uygulanması imkânı varken tutukluluk kararı verildiyse, bunun gerekçeleri net bir biçimde ortaya konmalıdır.¹⁵⁶ Konutu terk etmeme tedbirinin amacı da kişiyi derhal hâkim veya yasayla yetkili kılınmış sair kamu görevlisinin

¹⁴⁹ *Aleksandr Makarov/Rusya* [BD], B. No: 15217/07, 12.03.2009, § 139; *Gafa/Malta* [BD], B. No: 54335/14, 22.05.2018, § 70, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁵⁰ *Toshev/Bulgaristan* [BD], B. No: 56308/00, 10.08.2006, § 3; *Bluks Savickis/Letonya* [BD], B. No: 44570/19, 13.06.2024, § 40, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁵¹ *Skroboľ/Polonya* [BD], B. No: 44165/98, 13.09.2005, § 57; *Piotr Osuch/Polonya* [BD], B. No: 30028/06, 03.11.2009, § 40; *Gafa/Malta* [BD], B. No: 54335/14, 22.05.2018, § 70, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁵² Türk hukukunda konutu terk etmeme, Ceza Muhakemesi Kanunu md. 109/3(j) uyarınca, tutuklamaya alternatif bir adli kontrol tedbiri olarak düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi, verdiği kararlarla, AİHM içtihatlarına uygun bir biçimde, konutu terk etmeme tedbirinin, özgürlük ve güvenlik hakkına müdahale teşkil ettiğini; bu nedenle, tutukluluğun tabi olduğu şartlara tabi olduğunu kabul etmektedir. Mahkeme'ye göre, öncelikle, özgürlük ve güvenlik hakkını daha az etkileyecek nitelikte bir tedbire başvurulmalı; bunların yetmeyecek olması halinde ise tutukluluktan önce mutlaka, konutu terk etmeme tedbiri değerlendirilmelidir. AYM, *Esra Özkan Özakça*, B. No: 2017/32052, 08.10.2020, § 74, 75, 76; *Ali Bal*, B. No: 2021/16165, 13.02.2024, § 15, 16; *İslam Çapraz*, B. No: 2021/16746, 28.02.2024, § 15, 16, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁵³ Hüseyin Turan, “Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı Perspektifinden Adli Kontrol Bağlamında Konutu Terk Etme Tedbiri”, *Adalet Dergisi*, no. 73, (2024), 173-174.

¹⁵⁴ *Nikolova/Bulgaristan* [BD], B. No: 40896/98, 30.12.2004, § 60, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁵⁵ *Mancini/İtalya* [BD], B. No: 44955/98, 02.08.2001, § 17; *Buzadji/Moldova* [BD], B. No: 23755/07, 05.07.2016, § 103, 104, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

¹⁵⁶ *Sulaoja/Estonya* [BD], B. No: 55939/00, 15.02.2005, § 64; *Mitreski/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, [BD], B. No: 11621/09, 25.06.2010, § 23, 24; *Delijorgji/Arnavutluk*, [BD], B. No: 6558/11, 28.04.2015, § 75, *Eldar Hasanov/Azerbaycan*, [BD], B. No: 12058/21, 10.01.2025, § 135, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}), (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

karşısına çıkarmaktır. Dolayısıyla, çalışmada tartışılmış olan, AİHS md. 5/1(c) ve md. 5/3'ün, şüphe seviyesi, hâkimin veya yasayla yetkili kılınmış sair kamu görevlisinin tarafsız ve bağımsızlığı, hızlılık gibi hususlar konutu terk etmeme tedbiri için de geçerlidir.¹⁵⁷

SONUÇ

Özgürlük ve güvenlik hakkı, diğer tüm hak ve özgürlüklerin muhafızıdır. Zira, özgür ve hukukî güvenlik içinde olmayan bir birey, kendisine tanınan diğer temel hak ve özgürlüklerden yararlanamayacaktır. Bu denli önemli oluşundan ötürü pek çok uluslararası antlaşmada yer alan bu hak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de titizlikle düzenlenmiştir.

Özgürlük ve güvenlik hakkının, ceza muhakemesi süreci bakımından önemli bir parçasını oluşturan AİHS md. 5/3, bir suç isnadı üzerine yakalanan ve tutulan kişilerin, yetkililerin keyfî davranışlarına maruz kalmamaları amacıyla düzenlenmiştir. İçtihatlarıyla, Sözleşme'yi hayata geçiren AİHM, çalışmada bir kısmına yer verilen pek çok kararla, söz konusu hükme anlam ve netlik kazandırmaktadır. Bu bağlamda Mahkeme, Sözleşme'nin hem bu madde özelinde hem de diğer maddelerinde geçen *derhal*, *en kısa sürede* gibi ifadelerin, ortak bir yorumla “*hızlılık*” şeklinde anlaşılması gerektiğini kabul etmekte; buna mukabil, her durum için, somut olay şartlarını göz önünde bulundurarak hüküm vermektedir. Buna göre, bir suç nedeniyle yakalanan ve tutulan kişiler, hızlı bir biçimde hâkim önüne götürülmelidirler. Bu sürat, hem kişilerin kötü muameleye uğramaları riskini en aza indirecek hem de böyle bir durumun yaşanması ihtimalinde kanıtlanabilirliği artıracaktır.

Sözleşme, yetkili mercii salt hâkimle sınırlandırmamakta; devletlerin, hâkim yerine bir başka kamu görevlisini yetkilendirebileceğini düzenlemektedir. Mahkeme, bu kamu görevlisinin, adlî yetkilerle donatılmış olmasını; hâkimin en temel özellikleri olan tarafsızlık ve bağımsızlığa sahip bulunmasını; gerektiğinde, kişiyi salıverme yetkisini haiz olmasını aramaktadır.

Suç isnadıyla yakalama ve tutmanın amacı, kişiyi derhal adlî merci önüne götürmektir. Adlî merci, suç isnadını incelemeli ve öncelikle, kişiyi serbest bırakmanın mümkün olup olmadığını değerlendirmelidir. Bu konuda, kişinin duruşmaya gelmesini sağlayacak bir teminatın da mümkünse belirlenmesi zorunluluğu mevcuttur. Bu tedbirlerin yetmemesi durumunda, son çare olarak tutuklama kararı vermek hâkimin takdirinde olup; takdirin sınırları, çerçevesi ve gerekçesi AİHM içtihatlarıyla belirlenmiştir. Zira kişinin, masumiyet karinesinden

¹⁵⁷ Vachev/Bulgaristan, [BD], B. No: 42987/98, 08.07.2004, § 64, [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}, \(Erişim Tarihi: 15.03.2025\).](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).)

yararlandığı bir süreçte özgürlük ve güvenlik hakkı, en ağır şekliyle müdahaleye uğramaktadır. Bu nedenle Mahkeme, tutukluluk kararı verilebilmesi için somut ve net gerekçeler aramakta; tüm bunların olayda tek tek gösterilmesini beklemektedir. Tutukluluk kararı verilebilmesi için, bu gerekçelere dayalı makul bir şüphe bulunmalı; ancak süreç ilerledikçe, bu şüphe seviyesi aynı kalmamalıdır. Zira, ulusal mahkemeler, bir kişinin tutuklu olarak yargılandığı esnada, onun en önemli temel hak ve özgürlüğü ihlal edilmekte olduğundan, hızlı ve titiz hareket etmeli ve gereken araştırmayı özenle yapmalıdır. Bu özenli araştırmaya binaen, tutukluluğun gerekliliği azalacağından, tutukluluk kararının devamı için Mahkeme, makul şüphenin halihazırda devam etmesi yanında, başka koşulların da ortaya çıkmış olmasını aramaktadır. Tüm bu süreçte, Mahkeme'nin beklediği, bir kişinin tutukluluğunun her ne olursa olsun, makul süreyi aşmamasıdır. Sürenin makul olup olmadığı, somut olay şartlarına ve isnat edilen suçun niteliğine göre değişmekle birlikte her halükârda özgürlük ve güvenlik hakkının özüne dokunulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Akpek, Ayça L. *Tutuklamada Kuvvetli Suç Şüphesi*. Ankara: Seçkin, 2020.

Baytaç, Abdullah Batuhan. "Hükme Bağlı Tutukluluk." *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, no. 6(2) (2018): 133-153.

Doğru, Osman. "Kişi Özgürlüğü: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 5. Maddesinin İnsan Hakları Mahkemesi Tarafından Yorumu." içinde *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı Sempozyumu*, 181-286. Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2004.

Doğru, Osman ve Nalbant, Atilla. *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 1*. İstanbul: Legal, 2016.

Erdoğan, Mustafa. *Özgürlük, Hukuk ve Demokrasi*. Ankara: Siyasal, 2018.

Eriş, Uğur. "İç Hukukta AİHS'in 5. Maddesine İlişkin Gelişmeler." içinde *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı Sempozyumu*, 287-300. Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2004.

Feyzioğlu, Metin. "Anglo Sakson ve Anglo Amerikan Hukuk Düzenlerinde Habeas Corpus Kurumu." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 44, no. 1-4 (1995): 665-688.

- Gözübüyük, Şeref, Gölcüklü, Feyyaz ve Saygılı, Abdurrahman. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi*. Ankara: Turhan, 2019.
- Harris, D. J., O’Boyle, M. ve Warbrick, C. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku*. çev. Mehveş Bingöllü Kılıcı, Ulaş Karan. İstanbul: On İki Levha, 2022.
- İnceoğlu, Sibel. “Adil Yargılanma Hakkı” içinde *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme*, 209-286. İstanbul: Beta, İstanbul, 2013.
- Kaboğlu, İbrahim Ö., *Özgürlükler Hukuku 1 İnsan Hakları Genel Kuramına Giriş*. Ankara: İmge, 2013.
- Karali, Kevser. “Yargıtay’ın Hükmen Tutukluluk İctihadına Eleştirel Bir Yaklaşım.” *Ankara Barosu Dergisi*, no. 3 (2021): 311-330.
- Karan, Ulaş. “Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı” içinde *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme*, 179-208. İstanbul: Beta, 2013.
- Nişancı, Dilaver. “AİHM Kararları Işığında Özgürlük ve Güvenlik Hakkı (AİHS m. 5) ve Bu Hakkın İfade Özgürlüğü (AİHS m. 10) ile Amaçta Saptırma Yasağı (AİHM m. 18) Açısından İrdelenmesi.” *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26, no. 44 (2021): 37-74.
- Sarıgül, Ali Tanju. *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Kişiy Tanınan Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*. Ankara: Seçkin, 2013.
- Sürücü, A. Sinan. *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türkiye’de Tutuklama*. Seçkin: Ankara, 2010.
- Şahbaz, İbrahim. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Kişi Özgürlük ve Güvenliği.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 55 (2004): 201-225.
- Şirin, Tolga. *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 1*. Ankara: Avrupa Konseyi, 2018.
- Taner, Fahri Gökçen. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği İlkesi*. Ankara: Seçkin, 2019.

Turan, Hüseyin. “Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı Perspektifinden Adli Kontrol Bağlamında Konutu Terk Etmeme Tedbiri.” *Adalet Dergisi*, no. 73 (2024): 165-197.

Yackle, Larry W. “Explaining Habeas Corpus.” *New York University Law Review* 60, no. 6 (1985): 991-1060.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

Aksoy/Türkiye [BD], B. No: 21987/93, 18.12.1996.

Aleksandr Makarov/Rusya [BD], B. No: 15217/07, 12.03.2009.

Ali Osman Özmen/Türkiye [BD], B. No: 42969/04, 05.07.2016.

Alparslan Altan/Türkiye [BD], B. No: 12778/17, 16.04.2019.

Aquilina/Malta [BD], B. No: 25642/94, 29.04.1999.

Assenov ve diğerleri/Bulgaristan [BD], B. No: 24760/94, 28.10.1998.

Becciev/Moldova [BD], B. No: 9190/03, 04.10.2005.

Belchev/Bulgaristan [BD], B. No: 39270/98, 08.07.2004.

Belevitskiy/Rusya [BD], B. No: 72967/01, 01.03.2007.

Bluks Savickis/Letonya [BD], B. No: 44570/19, 13.06.2024.

Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık [BD], B. No: 14553/89, 14554/89, 25.05.1993.

Brincat/İtalya [BD], B. No: 13867/88, 26.11.1992.

Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, 29.11.1988.

Bryan ve diğerleri/Rusya [BD], B. No: 22515/14, 27.09.2023.

Buzadji/Moldova [BD], B. No: 23755/07, 05.07.2016.

Bülbul/Türkiye [BD], B. No: 47297/99, 22.05.2007.

Caballero/Birleşik Krallık [BD], B. No: 32819/96, 08.02.2000.

Castravet/Moldova [BD], B. No: 23393/05, 13.06.2007.

Chahal/Birleşik Krallık [BD], B. No: 24414/93, 15.11.1996.

Chikova/Slovakya [BD], B. No: 615/21, 9427/21, 36765/21, 13.06.2024.

Ciulla/İtalya [BD], B. No: 11152/84, 22.02.1989.

Conka/Belçika [BD], B. No: 51564/99, 05.02.2002.

Creanga/Romanya [BD], B. No: 29226/03, 23.02.2012.

Çakıcı/Türkiye [BD], B. No: 23657/94, 08.09.1999.

De Jong, Baljet ve Van Der Brink/Hollanda [BD], B. No: 8805/79, 8806/79, 9242/81, 22.05.1984.

De Tommaso/İtalya [BD], B. No: 43395/09, 23.02.2017.

De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika [BD], B. No: 2832/66, 2835/66, 2899/66, 18.06.1971.

Dereci/Türkiye [BD], B. No: 77845/01, 24.05.2005.

Dzerkorashvili ve diğerleri/Gürcistan [BD], B. No: 70572/16, 02.03.2023.

Eldar Hasanov/Azerbaycan, [BD], B. No: 12058/21, 10.01.2025.

Engel ve diğerleri/Hollanda [BD], B. No: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 08.06.1976.

Estrikh/Litvanya [BD], B. No: 73819/01, 18.06.2007.

Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık [BD], B. No: 12244/86, 12245/86, 30.08.1990.

Gafa/Malta [BD], B. No: 54335/14, 22.05.2018.

Ghazaryan ve Bayramyan/Azerbaycan [BD], B. No: 33050/18, 05.01.2024.

Giorgi Nikolaishvili/Gürcistan [BD], B. No: 37048/04, 13.04.2009.

Gorski/Polonya [BD], B. No: 28904/02, 15.02.2006.

Guzzardi/İtalya [BD], B. No: 7367/76, 06.11.1980.

Gürcistan/Rusya [BD], B. No: 39611/18, 09.04.2024.

Güveç/Türkiye [BD], B. No: 70337/01, 20.01.2009.

Hassan ve diğerleri/Fransa [BD], B. No: 46695/10, 54588/10, 04.12.2014.

H. L./Birleşik Krallık [BD], B. No: 45508/99, 05.10.2004.

Hood/Birleşik Krallık [BD], B. No: 27267/95, 18.02.1999.

Huber/İsviçre [BD], B. No: 12794/87, 23.10.1990.

Hysa/Arnavutluk [BD], B. No: 52048/16, 21.02.2023.

I. A./Fransa [BD], B. No: 28213/95, 23.09.1998.

Idalov/Rusya [BD], B. No: 5826/03, 22.05.2012.

İpek ve diğerleri/Türkiye [BD], B. No: 17019/02, 30070/02, 02.02.2009.

Jablonski/Polonya [BD], B. No: 33492/96, 21.12.2000.

Janakieski/Kuzey Makedonya [BD], B. No: 57325/19, 16291/20, 14.02.2024.

Jarzynski/Polonya [BD], B. No: 15479/02, 04.10.2005.

K. P./Polonya [BD], B. No: 52641/16, 26.01.2024.

Kandzhov/Bulgaristan [BD], B. No: 68294/01, 06.02.2009.

Karaca/Türkiye [BD], B. No: 25285/15, 20.06.2023.

Khlaifia ve diğerleri/İtalya [BD], B. No: 16483/12, 15.12.2016.

Khudoyorov/Rusya [BD], B. No: 6847/02, 08.11.2005.

Koster/Hollanda [BD], B. No: 12843/87, 28.11.1991.

Koştı/Türkiye [BD], B. No: 74321/01, 03.05.2007.

Kurt/Türkiye [BD], B. No: 15/1197/799/1002, 25.05.1998.

Labita/İtalya [BD], B. No: 26772/95, 06.04.2000.

Ladent/Polonya [BD], B. No: 11036/03, 18.06.2008.

Letellier/Fransa [BD], B. No: 12369/86, 26.06.1991.

Lukovic/Sırbistan [BD], B. No: 43808/07, 26.03.2013.

Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 26289/12, 29062/12, 29891/12, 12.08.2015.

Mamasakhlisi ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya [BD], B. No: 29999/04, 41424/04, 07.06.2023.

Mamedova/Rusya [BD], B. No: 7064/05, 01.06.2006.

Mancini/İtalya [BD], B. No: 44955/98, 02.08.2001.

Mangouras/İspanya [BD], B. No: 12050/04, 28.09.2010.

Matznetter/Avusturya [BD], B. No: 2178/64, 10.11.1969.

McKay/Birleşik Krallık [BD], B. No: 543/03, 03.10.2006.

Medvedyev/Fransa [BD], B. No: 3394/03, 29.03.2010.

Melia/Gürcistan [BD], B. No: 13668/21, 07.12.2023.

Merabishvili/Gürcistan [BD], B. No: 72508/13, 28.11.2017.

Milankovic ve Bosnjak/Hırvatistan [BD], B. No: 37762/12, 235013, 26.04.2016.

Murray/Birleşik Krallık [BD], B. No: 14310/88, 28.10.1994.

Muşuc/Moldova [BD], B. No: 42440/06, 16.11.2007.

Nart/Türkiye [BD], B. No: 20817/04, 06.05.2008.

Neumeister/Avusturya [BD], B. No: 1936/63, 27.06.1968.

Niedbala/Polonya [BD], B. No: 27915/95, 04.06.2000.

Nikolova/Bulgaristan [BD], B. No: 31195/96, 25.03.1999.

Nikolova/Bulgaristan [BD], B. No: 40896/98, 30.12.2004.

Oral ve Atabay/Türkiye [BD], B. No: 39686/02, 23.06.2009.

Öcalan/Türkiye [BD], B. No: 46221/99, 12.05.2005.

Pantea/Romanya [BD], B. No: 33343/96, 03.06.2003.

Pachenko/Rusya [BD], B. No: 45100/98, 08.02.2005.

Piotr Baranowski/Polonya [BD], B. No: 39742/05, 02.01.2008.

Piotr Osuch/Polonya [BD], B. No: 30028/06, 03.11.2009.

Piruzyan/Ermenistan [BD], B. No:33376/07, 26.06.2012.

Podeski/San Marino [BD], B. No: 66357/14, 13.04.2017.

Quinn/Fransa [BD], B. No: 18580/91, 22.03.1995.

Radonjic ve Romic/Sırbistan [BD], B. No: 43674/16, 04.04.2023.

S. B. C./Birleşik Krallık [BD], B. No: 39360/98, 19.06.2001.

S., V. ve A./Danimarka [BD], B. No: 35553/12, 36678/12, 36711/12, 22.10.2018.

Sadegül Özdemir/Türkiye [BD], B. No: 61441/00, 02.08.2005.

Sakık ve diğerleri/Türkiye [BD], B. No: 23878/94, 23879/94, 23880/94, 26.11.1997.

Sardar Babayev/Azerbaycan [BD], B. No: 34015/17, 26896/18, 01.02.2024.

Schiesser/İsviçre [BD], B. No: 7710/76, 04.12.1979.

Scott/İspanya [BD], B. No: 21335/93, 18.12.1996.

Selahattin Demirtaş/Türkiye [BD], B. No: 14305/17, 22.12.2020.

Selçuk/Türkiye [BD], B. No: 2178/02, 10.01.2006.

Skrobol/Polonya [BD], B. No: 44165/98, 13.09.2005.

Smirnova/Rusya [BD], B. No: 46133/99, 48183/99, 24.07.2003.

Solmaz/Türkiye [BD], B. No: 27561/02, 16.06.2007.

Stanev/Bulgaristan [BD], B. No: 36760/06, 17.01.2012.

Stephens/Malta [BD], B. No: 33740/06, 21.04.2009.

Stollenwerk/Almanya [BD], B. No: 8844/12, 07.09.2017.

Stögmüller/Avusturya [BD], B. No: 1602/62, 10.11.1969.

Stvrtecky/Slovakya [BD], B. No: 55844/12, 05.06.2018.

Sulaoja/Estonya [BD], B. No: 55939/00, 15.02.2005.

Timurtaş/Türkiye [BD], B. No: 23531/94, 13.06.2000.

Tomasi/Fransa [BD], B. No: 12850/87, 27.08.1992.

Toshev/Bulgaristan [BD], B. No: 56308/00, 10.08.2006.

Toth/Avusturya [BD], B. No: 11894/85, 12.11.1991.

Vachev/Bulgaristan [BD], B. No: 42987/98, 08.07.2004.

Vassis ve diğerleri/Fransa [BD], B. No: 62736/09, 27.06.2013.

Vrencev/Sırbistan [BD], B. No: 2361/05, 23.09.2008.

Weeks/Birleşik Krallık [BD], B. No: 9787/82, 02.03.1987.

Wemhoff/Almanya [BD], B. No: 2122/64, 27.06.1968.